

ಭಕ್ತಿಸೇವೆ

ಶ್ಲೋಕ - 1

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಏವಂ ಸತತಯುಕ್ತಾ ಯೇ ಭಕ್ತಾಸ್ತಾಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ |
ಯೇ ಚಾಪ್ಯಕ್ಷರಮವ್ಯಕ್ತಂ ತೇಷಾಂ ಕೇ ಯೋಗವಿತ್ತಮಾಃ ||೧||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; ಏವಮ್—ಹೀಗೆ; ಸತತ—ಯಾವಾಗಲೂ; ಯುಕ್ತಾಃ—ನಿರತರಾದ; ಯೇ—ಯಾವ; ಭಕ್ತಾಃ—ಭಕ್ತರು; ತ್ವಾಮ್—ನಿನ್ನನ್ನು; ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ—ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೋ; ಯೇ—ಯಾರು; ಚ—ಕೂಡ; ಅಪಿ—ಮತ್ತೆ; ಅಕ್ಷರಮ್—ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತನಾದ; ಅವ್ಯಕ್ತಮ್—ಅವ್ಯಕ್ತನಾದವನನ್ನು; ತೇಷಾಮ್—ಅವರಲ್ಲಿ; ಕೇ—ಯಾರು; ಯೋಗವಿತ್ ತಮಾಃ—ಯೋಗಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣನು.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು—ಸದಾ ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರು, ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರು — ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಪೂರ್ಣರೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು?

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನು ಈಗ ಸಾಕಾರ ರೂಪ, ನಿರಾಕಾರ ರೂಪ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವರೂಪ ಈ ಮೂರನ್ನೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಗಳ ಭಕ್ತರನ್ನೂ ಯೋಗಿಗಳನ್ನೂ ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಿಗಳನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ವರ್ಗ ನಿರಾಕಾರವಾದಿಗಳದು, ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಕಾರವಾದಿಗಳದು. ಸಾಕಾರವಾದಿಯಾದ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ನಿರಾಕಾರವಾದಿಯು ನೇರವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಯೋಗವೇ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದದ್ದು ಎಂದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಸಹವಾಸ ಬೇಕೆಂಬ ಬಯಕೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು.

ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವವರಿಗೆ ಸಾಕಾರವಾದಿಗಳು

ಎಂದು ಹೆಸರು. ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವವರಿಗೆ ನಿರಾಕಾರವಾದಿಗಳು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನು ಯಾವ ನಿಲುವು ಉತ್ತಮ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳುಂಟು. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾದದ್ದು ಭಕ್ತಿಯೋಗ ಅಥವಾ ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಅತ್ಯಂತ ನೇರವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಭಗವಂತನೊಡನೆ ಸಹವಾಸವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅದೇ ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭವಾದದ್ದು.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಜೀವಿಯು ಭೌತಿಕ ದೇಹವಲ್ಲ ಎಂದು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಅವನೊಂದು ಅಲೌಕಿಕ ಕಿಡಿ. ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವು ಅಲೌಕಿಕ ಸಮಗ್ರತೆ. ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯು ಪರಮ ಸಮಗ್ರತೆಯ ಭಾಗ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹೇಳಿ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮಗ್ರತೆಗೇ ಬದಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಭುವು ಸೂಚಿಸಿದ. ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹವರನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನಕ್ಕೆ, ಕೃಷ್ಣನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಗುವುದು ಎಂದೂ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವು, ಎಲ್ಲ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರು ಸದಾ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವನೋ ಅವನು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿಯೂ ತೀರ್ಮಾನವೆಂದರೆ, ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಬೇಕು, ಅದೇ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಎಂದು.

ಆದರೂ ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿಲ್ಲದವರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಾಗ ಸಹ ಅವರು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಬೇರೆಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಯೋತಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಎಟುಕುವುದಿಲ್ಲ, ಅದು ಅವ್ಯಕ್ತ; ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ನಿರಾಕಾರ ರೂಪವನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸಲು ಬಯಸುತ್ತಾರೆ.

ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳು. ಯಾವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಸುಲಭವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸಲು ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಎಂದರೆ, ಆತನು ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕಾರರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯಿರುವವನಾದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ನಿಲುವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನಿಗೆ ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಭದ್ರವಾದುದೇ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಅವನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಾಗಲೀ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಲೌಕಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಾಗಲೀ ನಿರಾಕಾರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯು ಚಿಂತನೆಗೆ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ನಿರಾಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಜುನನು, "ಹೀಗೆ ಕಾಲವನ್ನು ವ್ಯರ್ಥಮಾಡಿ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ?" ಎಂದು ಕೇಳಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದರಿಂದ ಇತರ ರೂಪಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧತೆಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ

ಎಂದು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಅನುಭವಿಸಿ ಕಂಡುಕೊಂಡನು. ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಕೇಳುವ ಈ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ನಿರಾಕಾರ ಮತ್ತು ಸಾಕಾರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ಶ್ಲೋಕ - 2

ಶ್ರೀಭಗವಾನುವಾಚ

ಮಯ್ಯಾವೇಶ್ಯ ಮನೋ ಯೇ ಮಾಂ ನಿತ್ಯಯುಕ್ತಾ ಉಪಾಸತೇ |

ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಪರಯೋಪೇತಾಸ್ತೇ ಮೇ ಯುಕ್ತತಮಾ ಮತಾಃ ||೨||

ಶ್ರೀಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಆವೇಶ್ಯ—ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ; ಮನಃ—ಮನಸ್ಸನ್ನು; ಯೇ—ಯಾರು; ಮಾಮ್—ನನ್ನನ್ನು; ನಿತ್ಯ—ಸದಾ; ಯುಕ್ತಾಃ—ನಿರತರಾಗಿ; ಉಪಾಸತೇ—ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೋ; ಶ್ರದ್ಧಯಾ—ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ; ಪರಯಾ—ಅಲೌಕಿಕವಾದ; ಉಪೇತಾಃ—ಕೂಡಿ; ತೇ—ಅವರು; ಮೇ—ನನ್ನಿಂದ; ಯುಕ್ತತಮಾಃ—ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣರೆಂದು; ಮತಾಃ—ಪರಿಗಣಿತರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆಂದನು — ಯಾರು ನನ್ನ ಸಾಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೋ ಮತ್ತು ಅಧಿಕವಾದ ಹಾಗೂ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೋ ಅವರನ್ನು ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣರು ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣನು ಈ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—ಯಾವಾತನು ಕೃಷ್ಣನ ಸಾಕಾರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುತ್ತಾನೋ ಮತ್ತು ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಆತನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಪೂರ್ಣನು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಚ್ಛೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೇ ಇಲ್ಲ; ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲ ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನು ಸದಾ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವನು ಸಂಕೀರ್ತನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಕೃಷ್ಣನ ವಿಷಯ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಾನೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನೈವೇದ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ ಏನನ್ನೋ ಕೊಳ್ಳಲು ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಅಥವಾ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸ್ವಚ್ಛಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಏನೇ ಮಾಡಲಿ ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸದೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಕಳೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಕ್ರಿಯೆಯು ಪೂರ್ಣ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ 3-4

ಯೇ ತ್ವಕ್ಷರಮನಿದೇಶ್ಯಮವ್ಯಕ್ತಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ |
ಸರ್ವತ್ರಗಮಚಿನ್ತ್ಯಂ ಚ ಕೂಟಸ್ಥಮಚಲಂ ಧ್ರುವಮ್ ||೩||

ಸನ್ನಿಯಮ್ಯೇನ್ದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಂ ಸರ್ವತ್ರ ಸಮಬುದ್ಧಯಃ |
ತೇ ಪ್ರಾಪ್ನುವನ್ತಿ ಮಾಮೇವ ಸರ್ವಭೂತಹಿತೇ ರತಾಃ ||೪||

ಯೇ—ಯಾರು; ತು—ಆದರೆ; ಅಕ್ಷರಮ್—ಇಂದ್ರಿಯಗ್ರಹಣಾತೀತವಾದ; ಅನಿದೇಶ್ಯಮ್—
ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ; ಅವ್ಯಕ್ತಮ್—ವ್ಯಕ್ತವಲ್ಲದುದನ್ನು; ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ—ಆರಾಧಿಸುವುದರಲ್ಲಿ
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೋ; ಸರ್ವತ್ರಗಮ್—ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ; ಅಚಿನ್ತ್ಯಮ್—
ಗ್ರಹಿಸಲಾಗದ; ಚ—ಕೂಡ; ಕೂಟಸ್ಥಮ್—ಬದಲಾವಣೆಯಿಲ್ಲದ; ಅಚಲಮ್—ಚಲಿಸದ;
ಧ್ರುವಮ್—ಸ್ಥಿರವಾದ; ಸನ್ನಿಯಮ್ಯ—ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ; ಇನ್ದ್ರಿಯಗ್ರಾಮಮ್—ಸಕಲ
ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು; ಸರ್ವತ್ರ—ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ; ಸಮ ಬುದ್ಧಯಃ—ಸಮಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ; ತೇ—
ಅವರು; ಪ್ರಾಪ್ನುವನ್ತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ; ಮಾಮ್—ನನ್ನನ್ನು; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಸರ್ವ
ಭೂತ ಹಿತೇ—ಸಕಲಜೀವಿಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ; ರತಾಃ—ತೊಡಗಿರುವ.

ಅನುವಾದ

ಅವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ್ದು, ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿಯು, ಬದಲಾವಣೆ
ಇಲ್ಲದ್ದು, ಧ್ರುವವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ನಿಶ್ಚಲವಾದದ್ದು — ಇದು ಪರಮ ಸತ್ಯದ ನಿರಾಕಾರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆ
— ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ
ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪೂಜಿಸುವವರು ಕಡೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪೂಜಿಸದೆ ಅದೇ ಗುರಿಯನ್ನು
ಪರೋಕ್ಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವರು, ಅದೇ ಗುರಿಯಾದ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಅಂತಿಮವಾಗಿ
ಸೇರುವರು. "ವಾಸುದೇವನೇ ಸರ್ವಸ್ವ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಿಯು ಹಲವು ಜನ್ಮಗಳನಂತರ
ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಅರಸುತ್ತಾನೆ." ಹಲವು ಜನ್ಮಗಳನಂತರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವು
ಬಂದಾಗ ಆತನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
ಮನುಷ್ಯನು ಭಗವಂತನ ಬಳಿ ಸಾರಿದರೆ ಆತನು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಲ್ಲರ ಸೇವೆ
ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಜೀವಿಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರಭು ಕೃಷ್ಣನ
ಬಳಿ ಸಾರಬೇಕು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಇಂಗಿತಾರ್ಥ. ಅನೇಕ
ಬಾರಿ ಮನುಷ್ಯನು ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಶರಣಾಗುವ ಮುನ್ನ ತುಂಬ ತಪಸ್ಸನ್ನು
ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣಲು ಮನುಷ್ಯನು ಕಾಣುವುದು, ಕೇಳುವುದು,

ಸವಿಯುವುದು, ಕೆಲಸಮಾಡುವುದು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವ ಜೀವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸೂಯೆ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹೊರಗಿನ ಆಚ್ಛಾದನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣದೆ ಆತ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಪ್ರಾಣಿಗೂ ನಡುವೆ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ನಿರಾಕಾರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ರೀತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟವಾದುದು.

ಶ್ಲೋಕ - 5

ಕ್ಷೇಶೋಽಧಿಕತರಸ್ತೇಷಾಮವ್ಯಕ್ತಾಸಕ್ತಚೇತಸಾಮ್ |

ಅವ್ಯಕ್ತಾ ಹಿ ಗತಿದುಃಖಿ ದೇಹವದ್ಧಿರವಾಪ್ಯತೇ ||೫||

ಕ್ಷೇಶಃ—ತೊಂದರೆಯು ; ಅಧಿಕ ತರಃ—ಅತಿಹೆಚ್ಚು; ತೇಷಾಮ್—ಅವರಿಗೆ; ಅವ್ಯಕ್ತ—ವ್ಯಕ್ತವಾಗದುದಕ್ಕೆ; ಆಸಕ್ತ—ಆಸಕ್ತರಾದ; ಚೇತಸಾಮ್—ಚಿತ್ತವುಳ್ಳ; ಅವ್ಯಕ್ತಾ—ಅವ್ಯಕ್ತದ ಕಡೆಗೆ; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಗತಿಃ—ಪ್ರಗತಿಯು; ದುಃಖಿಮ್—ತೊಂದರೆಯನ್ನು; ದೇಹ ವದ್ಧಿಃ—ದೇಹವುಳ್ಳವನಿಂದ; ಅವಾಪ್ಯತೇ—ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದು.

ಅನುವಾದ

ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ಮತ್ತು ನಿರಾಕಾರವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿನವರಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಯು ತುಂಬಾ ಕ್ಷೇಶಕರವಾದದ್ದು. ಆ ಶಿಷ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ದೇಹಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಬಹು ಕಷ್ಟ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಚಿಂತ್ಯವೂ, ಅವ್ಯಕ್ತವೂ, ನಿರಾಕಾರವೂ ಆದ ರೂಪದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವ ಅಲೌಕಿಕವಾದಿಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನಯೋಗಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರನ್ನು ಭಕ್ತಿಯೋಗಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯೋಗಗಳ ನಡುವಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಖಚಿತವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಕಡೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಅದೇ ಗುರಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರೂ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ತುಂಬಾ ಕ್ಷೇಶಕರವಾದದ್ದು. ಆದರೆ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ನೇರಸೇವೆಯ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಮಾರ್ಗವು ಇನ್ನೂ ಸುಲಭವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾದದ್ದು. ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮವು ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದೆ. ತಾನು ದೇಹವಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದು ಆತನಿಗೆ ಬಹುಕಷ್ಟ. ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೋಗವು ಕೃಷ್ಣವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೂಜಾರ್ಹ ಎಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವ ದೈಹಿಕ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಅವನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸುವುದು ಮಿಥ್ಯ

ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲ. ಪೂಜೆಯು ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅಥವಾ ಹೊಂದಿರದ ಎಂದರೆ ಸಗುಣ ಮತ್ತು ನಿರ್ಗುಣ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಆಗಿರಬಹುದು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯವಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಸಗುಣ ಪೂಜೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭೌತಿಕ ಗುಣಗಳು ಭಗವಂತನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಲ್ಲು, ಮರ ಅಥವಾ ತೈಲಚಿತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಭೌತಿಕ ಗುಣಗಳು ಪ್ರಭುವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪ್ರಭುವು ಭೌತಿಕನಲ್ಲ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸ್ವಭಾವ ಇದು.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥೂಲವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೆಲವು ಅಂಚೆಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ನಾವು ನಮ್ಮ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೆ ಅವು ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಸಹಜವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಅಂಚೆಕಛೇರಿಯು ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸದಿರುವ ಎಲ್ಲೋ ಕಾಣುವ ಅನುಕರಣೆಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ ಯಾವುದೋ ಹಳೆಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ಭಗವಂತನಿಗೆ ವಿಗ್ರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧಿಕೃತ ಚಿತ್ರಣವಿದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಚಾವಿಗ್ರಹ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅರ್ಚಾವಿಗ್ರಹವು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅವತಾರ. ಆ ರೂಪದ ಮೂಲಕ ಭಗವಂತನು ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಭುವು ಸರ್ವಶಕ್ತ, ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಚಾವಿಗ್ರಹದ ಅವತಾರದ ಮೂಲಕ, ಭಕ್ತನಿಗೆ ಬದ್ಧ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಭಗವಂತನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆದುದರಿಂದ ಪರಮವನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಮತ್ತು ನೇರವಾಗಿ ಬಳಿ ಸಾರಲು ಭಕ್ತರಿಗೆ ಯಾವ ಕಷ್ಟವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ನಿರಾಕಾರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಂತಹ ವೇದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕ ಅವರು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಅವ್ಯಕ್ತ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರು ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ನಿಲುಕದ ಭಾವಗಳನ್ನೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇದು ಸುಲಭವಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಚ್ಛೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಯೋಗ್ಯಗುರುವಿನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ವಿಧಿಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ, ಪ್ರಭುವಿನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೇಳುವುದರಿಂದಲೇ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುವಿನ ಪ್ರಸಾದದ ಶೇಷಭಾಗವನ್ನು ತಿನ್ನುವುದರಿಂದಲೇ ಬಹು ಸುಲಭವಾಗಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮ ಸತ್ಯವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋಗುವ ಅಪಾಯವೂ ಇರುವ ಬಹುಕಷ್ಟಕರವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರಾಕಾರವಾದಿಗಳು ಅನಗತ್ಯವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾಕಾರವಾದಿಯು ಯಾವುದೇ ಅಪಾಯ, ತೊಂದರೆ ಅಥವಾ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ನೇರವಾಗಿ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಬಳಿ ಸಾರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹದೇ ಒಂದು ಭಾಗವು ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಶರಣಾಗತನಾಗಬೇಕು (ಈ ಶರಣಾಗತಿಗೆ ಭಕ್ತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು). ಅದರ ಬದಲು ಆತನು ಯಾವುದು ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ತೊಂದರೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಇಡೀ ಜೀವಮಾನವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಳೆದರೆ ಪರಿಣಾಮವು ಬರೀ ಕ್ಲೇಶವಷ್ಟೇ ಎಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಈ

ಕಷ್ಟದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕಡೆಗೆ ಪರಿಣಾಮವು ಅನಿಶ್ಚಯ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಜೀವಿಯು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಮಗ್ರತೆಯೊಡನೆ ಒಂದಾಗಲು ಬಯಸಿದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪದ, ನಿತ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾದ ಅಂಶಗಳ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಆನಂದ ಭಾಗದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗಲ್ಭ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಅಂತಹ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯು ಭಕ್ತನೊಬ್ಬನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಬಿಂದುವನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಹುದು. ಅಂತಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರಾಕಾರತ್ವದ ದೀರ್ಘಸಾಧನೆಯು ತೊಂದರೆಗೆ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮನು ಆ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಡಲಾರ. ಆದುದರಿಂದ ದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಆತ್ಮನು ಸಾಧನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅವ್ಯಕ್ತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಜೀವಾತ್ಮನೂ ಭಾಗಶಃ ಸ್ವತಂತ್ರನು; ಈ ಅವ್ಯಕ್ತ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಜೀವಾತ್ಮದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಆನಂದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದರೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡಗುವುದು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಜೀವಾತ್ಮಕ್ಕೂ ಇದೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಾರ್ಗ. ಈ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಲು ಬಯಸಿದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ನಾಸ್ತಿಕತೆಗೆ ವಾಲುವ ಅಪಾಯವುಂಟು. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದದ್ದನ್ನು, ಅನೂಹ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಬಳಿಸಾರಲಾರವು. ಆದುದರಿಂದ ಅವ್ಯಕ್ತವೂ, ಅನೂಹ್ಯವೂ ಆದದ್ದರಲ್ಲಿ ಗಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬಾರದು. ಈ ಯುಗದಲ್ಲಂತೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲೇ ಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ 6-7

ಯೇ ತು ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಮಯಿ ಸನ್ಯಸ್ಯ ಮತ್ತರಾಃ |

ಅನನ್ಯೇನೈವ ಯೋಗೇನ ಮಾಂ ಧ್ಯಾಯಂತ ಉಪಾಸತೇ ||೬||

ತೇಷಾಮಹಂ ಸಮುದ್ಧರ್ತಾ ಮೃತ್ಯುಸಂಸಾರಸಾಗರಾತ್ |

ಭವಾಮಿ ನ ಚಿರಾತ್ ಪಾರ್ಥ ಮಯ್ಯಾವೇಶಿತಚೇತಸಾಮ್ ||೭||

ಯೇ—ಯಾರು; ತು—ಆದರೆ; ಸರ್ವಾಣಿ—ಎಲ್ಲ; ಕರ್ಮಾಣಿ—ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಸನ್ಯಸ್ಯ—ತ್ಯಜಿಸಿ; ಮತ್ಪರಾಃ—ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿ; ಅನನ್ಯೇನ—ವಿಚಿಲಿತವಾಗದ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಯೋಗೇನ—ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ; ಮಾಮ್—ನನ್ನನ್ನು; ಧ್ಯಾಯಂತಃ—ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ; ಉಪಾಸತೇ—ಆರಾಧಿಸುತ್ತಾರೋ; ತೇಷಾಮ್—ಅವರ; ಅಹಮ್—ನಾನು; ಸಮುದ್ಧರ್ತಾ—ಉದ್ಧರಿಸುವವನು; ಮೃತ್ಯು—ಮರಣದ; ಸಂಸಾರ—ಭೌತಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದ; ಸಾಗರಾತ್—ಸಮುದ್ರದಿಂದ; ಭವಾಮಿ—ಆಗುತ್ತೇನೆ; ನ ಚಿರಾತ್—ಬಹುಬೇಗ; ಪಾರ್ಥ—ಪಾರ್ಥನೇ; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಆವೇಶಿತ—ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿದ; ಚೇತಸಾಮ್—ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ.

ಅನುವಾದ

ಪಾರ್ಥ, ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನನಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ, ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಇಟ್ಟು, ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ಸದಾ ನನ್ನನ್ನೇ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ, ನನ್ನಲ್ಲೇ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವರನ್ನು, ನಾನು ಹುಟ್ಟು, ಸಾವುಗಳ ಸಂಸಾರ ಸಾಗರದಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತರನ್ನು ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಬಹು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಉದ್ಧರಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರು ಅದೃಷ್ಟವಂತರು ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಭಗವಂತನು ದೊಡ್ಡವನು, ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಆತ್ಮನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅಧೀನ ಎನ್ನುವ ಅರಿವು ಬರುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುವುದೇ ಅವನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಸಲ್ಲಿಸದಿದ್ದರೆ, ಅವನು ಮಾಯೆಗೆ ಸೇವಕನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ಜೀವಿಯು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಕ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಸೇರಲು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಮಾಡುವ ಕೆಲಸ ಯಾವುದೇ ರೀತಿಯದಾಗಿರಬಹುದು. ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಮಾನದಂಡ ಇದೇ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಸುಪ್ರೀತಗೊಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಸಾಧನೆಯನ್ನೂ ಭಕ್ತನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಬದುಕಿನ ಮಹದುದ್ದೇಶವೇ ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವುದು; ಅರ್ಜುನನು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಬಹು ಸುಲಭ. ತನ್ನ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಹರೇ / ಹರೇ ರಾಮ, ಹರೇ ರಾಮ, ರಾಮ ರಾಮ, ಹರೇ ಹರೇ ಎಂದು ಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇಂತಹ ದಿವ್ಯ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯು ಭಕ್ತನನ್ನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನೆಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ನಿರತನಾಗಿರುವ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನನ್ನು ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ ತಾನು ಭವಸಾಗರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಇಲ್ಲಿ ವಾಗ್ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದವರು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿ ಆತ್ಮವನ್ನು ತಾವು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಬಲ್ಲರು. ಇತರರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಭಕ್ತನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಭುವೇ ಅವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ತನ್ನನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗಗನಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಕ್ತನು ಬಹು ಅನುಭವಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ವರಾಹ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ಲೋಕವಿದೆ —

**ನಯಾಮಿ ಪರಮಂ ಸ್ಥಾನಮ್ ಅರ್ಚಿರಾದಿಗತಿಂ ವಿನಾ |
ಗರುಡ ಸ್ಯನ್ನ ಮಾರೋಪ್ಯ ಯಥೇಚ್ಛಮನಿವಾರಿತಃ ||**

ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾವಾರ್ಥವೆಂದರೆ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು. ಪರಮ ಪ್ರಭುವೇ ಆ ಹೊಣೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ತಾನೇ ಉದ್ಧಾರಕನಾಗುವೆನೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಅವನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ಮಗುವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಸ್ಥಾನ ಭದ್ರವಾದದ್ದು. ಹಾಗೆಯೇ ಭಕ್ತನು ತನ್ನನ್ನು ಇತರ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣ ದಯೆಯಿಂದ ಪರಮ ಪ್ರಭುವೇ ತನ್ನ ಪಕ್ಷಿವಾಹನ ಗರುಡನನ್ನೇರಿ ಬಂದು ಕೂಡಲೇ ಭಕ್ತನನ್ನು ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವನು ಬಹು ಹೋರಾಡಬಹುದು, ನಿಪುಣ ಈಜುಗಾರನಾಗಿರಬಹುದು, ಆದರೂ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಆದರೆ ಯಾರಾದರೂ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ನೀರಿನಿಂದ ಎತ್ತಿದರೆ ಅವನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಪ್ರಭುವು ಭಕ್ತನನ್ನು ಈ ಭೌತಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಿಂದ ಮೇಲೆತ್ತುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸುಲಭವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಬೇಕು, ಅಷ್ಟೇ. ವಿವೇಕವಿರುವ ಯಾರೇ ಆಗಲಿ, ಬೇರೆಲ್ಲ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೇ ಯಾವಾಗಲೂ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಾರಾಯಣೀಯದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ —

**ಯಾ ವೈ ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತಿಃ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಚತುಷ್ಟಯೇ |
ತಯಾ ವಿನಾ ತದ್ ಆಪ್ನೋತಿ ನರೋ ನಾರಾಯಣಾಶ್ರಯಃ ||**

ಮನುಷ್ಯನು ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬಾರದು ಎಂದು ಈ ಶ್ಲೋಕದ ಭಾವಾರ್ಥ. ಪರಮ ಪುರುಷನ ಭಕ್ತನಾದವನು ಇತರ ಯೋಗಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು, ಊಹಾಪೋಹ, ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗಳು, ಯಜ್ಞಗಳು, ದಾನಗಳು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಫಲಗಳನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಖಚಿತವಾದ ಅನುಗ್ರಹ ಇದೇ.

ಕೃಷ್ಣನ ಪಾವನ ನಾಮವನ್ನು ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ, ಕೃಷ್ಣ ಕೃಷ್ಣ, ಹರೇ ಹರೇ / ಹರೇ ರಾಮ ಹರೇ ರಾಮ, ರಾಮ ರಾಮ, ಹರೇ ಹರೇ ಎಂದು ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುವಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಪ್ರಭುವಿನ ಭಕ್ತನು ಪರಮ ಗುರಿಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸುಖವಾಗಿ ಸೇರಬಹುದು; ಆದರೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಈ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ —

**ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಾಮೇಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ |
ಅಹಂ ತ್ವಾಂ ಸರ್ವಪಾಪೇಭ್ಯೋ ಮೋಕ್ಷಯಿಷ್ಯಾಮಿ ಮಾ ಶುಚಃ ||**

ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಬೇರೆಲ್ಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಬದುಕಿನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತಲಪಬಹುದು. ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಬಾಳಿನ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಯೋಚಿಸುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಅವನಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಭಕ್ತನ ಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮೂಲಕ ತನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಮನುಷ್ಯನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಾರದು. ಎಲ್ಲರೂ ಪರಮ ಸರ್ವಶಕ್ತ ದೇವನಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗಬೇಕು. ಇದು ಬದುಕಿನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 8

ಮಯ್ಯೇವ ಮನ ಆಧತ್ಸ್ಯ ಮಯಿ ಬುದ್ಧಿಂ ನಿವೇಶಯ |

ನಿವಸಿಷ್ಯಸಿ ಮಯ್ಯೇವ ಅತ ಊರ್ಧ್ವಂ ನ ಸಂಶಯಃ ||೮||

ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಏವ—ಒಂದಿಡತವಾಗಿಯೂ; ಮನಃ—ಮನಸ್ಸನ್ನು; ಆಧತ್ಸ್ಯ—ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸು; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಬುದ್ಧಿಮ್—ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು; ನಿವೇಶಯ—ಇರಿಸು; ನಿವಸಿಷ್ಯಸಿ—ನೀನು ಜೀವಿಸುವೆ; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಏವ—ಒಂದಿಡತವಾಗಿಯೂ; ಅತಃ ಊರ್ಧ್ವಮ್—ಅನಂತರ; ನ ಸಂಶಯಃ—ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸು, ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸು, ಸಾಕು. ನಿಷ್ಸಂದೇಹವಾಗಿಯೂ ಇದರಿಂದ ನೀನು ಯಾವಾಗಲೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮ ಪ್ರಭು ಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನೊಡನೆ ನೇರವಾದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಅವನದು ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನಾದವನು ಐಹಿಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವುದಿಲ್ಲ — ಆತನು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಬದುಕುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನ ಪಾವನನಾಮವೂ ಭಗವಂತನೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತನು ಹರೇ ಕೃಷ್ಣ ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಕೃಷ್ಣನೂ ಅವನ ಅಂತರಂಗ ಶಕ್ತಿಯೂ ಭಕ್ತನ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಿದಾಗ ಕೃಷ್ಣನು ಆ ತಿಂಡಿತಿನಸುಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ; ಭಕ್ತನು ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ತಿಂದಾಗ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಇತರ ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಸಲಹೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ಇಂತಹ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗದವನು ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಹೇಗೆ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾರ.

ಶ್ಲೋಕ - 9

ಅಥ ಚಿತ್ತಂ ಸಮಾಧಾತುಂ ನ ಶಕ್ನೋಷಿ ಮಯಿ ಸ್ಥಿರಮ್ |

ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನ ತತೋ ಮಾಮಿಚ್ಛಾಪ್ತುಂ ಧನಂಞಯ ||೯||

ಅಥ—ಆದರೆ; ಚಿತ್ತಮ್—ಮನಸ್ಸನ್ನು; ಸಮಾಧಾತುಮ್—ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಲು; ನ ಶಕ್ನೋಷಿ—ಸಮರ್ಥನಾಗಲಾರೆ; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಸ್ಥಿರಮ್—ಸ್ಥಿರವಾಗಿ; ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ; ತತಃ—ಆಗ; ಮಾಮ್—ನನ್ನನ್ನು; ಇಚ್ಛಾ—ಬಯಕೆಯನ್ನು; ಆಪ್ತಮ್—ಹೊಂದಲು; ಧನಮ್ ಞಯ—ಧನಂಜಯನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನಾ, ಧನಂಜಯಾ, ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸು. ಹೀಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೋ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಎರಡು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯದು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೊಂದು, ಪರಮ ಪುರುಷನಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವವನಿಗೆ ಸೂಚಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಕೃಷ್ಣಾನುರಾಗದ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕಡೆಗೆ ಏರಲು ಮನುಷ್ಯನು ಅನುಸರಿಸಬಹುದಾದ, ಈ ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗಾಗಿ ನಿಗದಿತವಾದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧಿ, ನಿಯಮಗಳಿವೆ.

ಭಕ್ತಿಯೋಗ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಈಗ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿ ಸದಾ ಮಲಿನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ಈ ಪರಿಶುದ್ಧ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವು ನೇರವಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ, ನಾನು ಯಾರೋ ಯಜಮಾನನಿಗಾಗಿ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾನು ನನ್ನ ಯಜಮಾನನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟು ದುಡ್ಡಿಗಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಯಜಮಾನನಿಗೂ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಇಲ್ಲ; ನನ್ನನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ಹಣ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಪರಿಶುದ್ಧ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರಬೇಕು. ಈಗಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡುವ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಯ ಆ ಘಟ್ಟವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು.

ಈ ಭಗವತ್ತೇಮವು ಈಗ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ದೇವರ ಪ್ರೀತಿಯು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಐಹಿಕ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅದು

ಮಲಿನವಾಗಿದೆ. ಈಗ ಹೃದಯವನ್ನು ಐಹಿಕ ಸಂಪರ್ಕದ ಮಾಲಿನ್ಯದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು; ಸುಪ್ತವಾದ ಸಹಜವಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರೇಮವನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಲು ತಜ್ಞ ಗುರುವಿನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಬೆಳಗ್ಗೆ ಬೇಗನೆ ಎಳಬೇಕು. ಸ್ನಾನ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹರೇಕೃಷ್ಣ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಹೂವುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ವಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನೈವೇದ್ಯ ಮಾಡಲು ಅಡುಗೆ ಮಾಡಬೇಕು; ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇತ್ಯಾದಿ. ಮನುಷ್ಯನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಹಲವಾರು ನಿಯಮ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿವೆ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತರಿಂದ ಸದಾ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಭಾಗವತಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಯಾರೇ ಆಗಲಿ ದೇವರ ಪ್ರೇಮದ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಲು ಈ ಸಾಧನೆಯು ನೆರವಾಗಬಲ್ಲದು. ಅನಂತರ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಮುನ್ನಡೆಯು ನಿಶ್ಚಯವಾದದ್ದು. ನಿಯಮ ನಿಯಂತ್ರಣಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಗುರುಗಳ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ಭಗವತ್ತ್ರೇಮದ ಹಂತವನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ ತಲಪಬಹುದು.

ಶ್ಲೋಕ - 10

ಅಭ್ಯಾಸೇಽಸಮರ್ಥೋಽಸಿ ಮತ್ಕರ್ಮಪರಮೋ ಭವ |

ಮದರ್ಥಮಪಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವನ್ ಸಿದ್ಧಿ ಮವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ ||೧೦||

ಅಭ್ಯಾಸೇ—ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಅಸಮರ್ಥಃ—ಅಸಮರ್ಥನು; ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ; ಮತ್ಕರ್ಮ—ನನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ; ಪರಮಃ—ಅರ್ಪಿತನಾಗಿ; ಭವ—ಆಗು; ಮತ್ ಅರ್ಥಮ್ — ನನಗಾಗಿ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಕರ್ಮಾಣಿ—ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು; ಕುರ್ವನ್—ಆಚರಿಸುತ್ತಾ; ಸಿದ್ಧಿ ಮ್— ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು; ಅವಾಪ್ಸ್ಯಸಿ—ಹೊಂದುತ್ತೀಯೆ.

ಅನುವಾದ

ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೆ ನನಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸು. ಏಕೆಂದರೆ ನನಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೂ ನೀನು ಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ಥಿತಿಗೆ ಬರುವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಗುರುವಿನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲಾರದವನು ಕೂಡಾ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಈ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸೇಳದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡಬಹುದು. ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಐವತ್ತೆದನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಸಾರದ ಪರವಾಗಿರಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವ ಭಕ್ತರು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯವು ಅಗತ್ಯ. ಆದುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ನಿಯಂತ್ರಕ

ತತ್ವಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಲಾರದವನೂ ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಬಹುದು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೂ ಭೂಮಿ, ಬಂಡವಾಳ, ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಶ್ರಮಗಳು ಅಗತ್ಯ. ವಾಣಿಜ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ವಾಸಿಸಲು ಒಂದು ಸ್ಥಳ, ಬಳಸಲು ಒಂದಿಷ್ಟು ಬಂಡವಾಳ, ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಸಂಘ ಹೇಗೆ ಅಗತ್ಯವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಇವು ಅಗತ್ಯ. ಇರುವ ಒಂದೇ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೃಷ್ಣನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಅದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ತಕ್ಕಷ್ಟು ಹಣವಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದು ಅಥವಾ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದು ಇಲ್ಲವೇ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿವೆ. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಬೇಕು. ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲಾರದವನು ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು, ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಾರಮಾಡಲು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಗಾಗಿ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಮನುಷ್ಯನು ಭಗವತ್ತೇಮದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮೇಲಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಆತನು ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 11

ಅಧೈತದಪ್ಯಶಕ್ತೋಽಸಿ ಕರ್ತುಂ ಮದ್ಯೋಗಮಾಶ್ರಿತಃ |

ಸರ್ವಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಂ ತತಃ ಕುರು ಯತಾತ್ಮವಾನ್ ||೧೧||

ಅಧ—ಹಾಗಿದ್ದರೂ; ಏತತ್—ಇದನ್ನು; ಅಸಿ—ಕೂಡ; ಅಶಕ್ತಃ—ಅಸಮರ್ಥನು; ಅಸಿ—ಆಗಿದ್ದೀಯೆ; ಕರ್ತುಮ್—ಆಚರಿಸಲು; ಮತ್—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಯೋಗಮ್—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ; ಆಶ್ರಿತಃ—ಆಶ್ರಯಪಡೆದು; ಸರ್ವಕರ್ಮ—ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ; ಫಲ—ಫಲಗಳ; ತ್ಯಾಗಮ್—ತ್ಯಾಗವನ್ನು; ತತಃ—ಅಗ; ಕುರು—ಮಾಡು; ಯತ ಆತ್ಮವಾನ್—ಆತ್ಮಸ್ಥಿತನಾಗಿ.

ಅನುವಾದ

ನನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲು ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಆತ್ಮಸ್ಥಿತನಾಗಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಾಮಾಜಿಕ, ಕೌಟುಂಬಿಕ ಅಥವಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಅಡ್ಡಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿದರೆ ಕುಟುಂಬದವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಬಹುದು ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಎಷ್ಟೋ ತೊಂದರೆಗಳಿರಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸಮಸ್ಯೆ ಇರುವವನಿಗೆ, ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಫಲವನ್ನು ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದೆ. ಇಂತಹ

ವಿಧಿಯನ್ನು ವೇದಗಳ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಯಜ್ಞಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷ ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ವೈದಿಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಕ್ರಮೇಣ ಜ್ಞಾನದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರಬಹುದು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವನು ಒಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಯಾವುದಾದರೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ದಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಅತೀವ ಶ್ರಮದ ಫಲಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಿ ಸಲಹೆಮಾಡಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವನು ಕ್ರಮೇಣ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ. ನಿಜ, ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಬೇರಾವ ಅನುಭವವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಬಲ್ಲದು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಬೇರೆ ಅಡ್ಡಿಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ, ಸಮುದಾಯ ಸೇವೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಸೇವೆ, ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಎಂದಾದರೂ ಒಂದು ದಿನ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಘಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ (18.46) **ಯಥಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿರ್ ಭೂತಾನಾಮ್** ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ — ಎಂದರೆ ಪರಮ ಆದರ್ಶವು ಕೃಷ್ಣನೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಪರಮ ಆದರ್ಶಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಲು ಮನುಷ್ಯನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರೆ, ಅವನು ಕೃಷ್ಣನೇ ಪರಮ ಆದರ್ಶ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 12

ಶ್ರೇಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಮಭ್ಯಾಸಾಜ್ಜ್ಞಾನಾಧ್ವಾನಂ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ |
ಧ್ಯಾನಾತ್ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗಸ್ತಾಗಾಚ್ಛಾಂತಿರನನ್ತರಮ್ ||೧೨||

ಶ್ರೇಯಃ—ಉತ್ತಮವು; **ಹಿ**—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; **ಜ್ಞಾನಮ್**—ಜ್ಞಾನವು; **ಅಭ್ಯಾಸಾತ್**—ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ; **ಜ್ಞಾನಾತ್**—ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ; **ಧ್ಯಾನಮ್**—ಧ್ಯಾನವು; **ವಿಶಿಷ್ಯತೇ**—ಉತ್ತಮವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ; **ಧ್ಯಾನಾತ್**—ಧ್ಯಾನಕ್ಕಿಂತ; **ಕರ್ಮ ಫಲ ತ್ಯಾಗಃ**—ಕರ್ಮ ಫಲಗಳ ತ್ಯಾಗವು; **ತ್ಯಾಗಾತ್**—ಅಂತಹ ತ್ಯಾಗದಿಂದ; **ಶಾಂತಿಃ**—ಶಾಂತಿಯು; **ಅನನ್ತರಮ್**—ಆಮೇಲೆ.

ಅನುವಾದ

ಈ ಅಭ್ಯಾಸವು ನಿನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದರೆ ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಧ್ಯಾನವು ಉತ್ತಮ, ಧ್ಯಾನಕ್ಕಿಂತ ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗವು ಉತ್ತಮ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಂತಹ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಮನಶ್ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ವಿಧ. ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳ ರೀತಿ ಒಂದು. ಭಗವತ್ತೇಮದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಆಸಕ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತೊಂದು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಹೋದವರು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಉತ್ತಮ. ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಕ್ರಮೇಣ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ತಾನೇ ಪರಮನು ಎಂಬ ಅರಿವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿವೆ. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೇ ಹೋದವನಿಗೆ ಇಂತಹ ಧ್ಯಾನವೇ ಉತ್ತಮ. ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಲಾರದವನಿಗೆ, ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ವೈಶ್ಯರು ಮತ್ತು ಶೂದ್ರರಿಗೆ ನಿಗದಿಯಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಕಡೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಏನೇ ಆಗಲಿ, ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಂದರೆ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಬಳಸುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಸಾರಾಂಶವೆಂದರೆ, ಅತ್ಯುನ್ನತ ಗುರಿಯಾದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೇರಲು ಎರಡು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ, ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆ. ಮತ್ತೊಂದು ನೇರವಾದದ್ದು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ನೇರ ಮಾರ್ಗ; ಇನ್ನೊಂದು, ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದು. ಆಗ ಮನುಷ್ಯನು ಜ್ಞಾನದ ಹಂತಕ್ಕೆ, ಅನಂತರ ಧ್ಯಾನದ ಹಂತಕ್ಕೆ, ಅನಂತರ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅರಿವಿನ ಹಂತಕ್ಕೆ, ಅನಂತರ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಹಂತಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ಮೆಟ್ಟಿಲು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಏರುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನಾಗಲಿ ನೇರವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನಾಗಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ನೇರವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೂ ಒಳ್ಳೆಯದೇ. ಆದರೆ ಇದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅರ್ಜುನನು ಆಗಲೇ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಸಲಹೆ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದವರಿಗೆ ಪರೋಕ್ಷ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಅವರು ವೈರಾಗ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ನೇರಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ನೇರವಾದ ರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾಗುವಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ 13-14

ಅದ್ವೇಷ್ಯಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಮೈತ್ರಃ ಕರುಣ ಏವ ಚ |

ನಿರ್ಮಮೋ ನಿರಹನ್ಕಾರಃ ಸಮದುಃಖಸುಖಃ ಕ್ಷಮೀ ||೧೩||

ಸನ್ತುಷ್ಟಃ ಸತತಂ ಯೋಗೀ ಯತಾತ್ಮಾ ದೃಢನಿಶ್ಚಯಃ |

ಮಯ್ಯರ್ಪಿತಮನೋಬುದ್ಧಿರ್ಯೋಮದ್ಭಕ್ತಃ ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ ||೧೪||

ಅದ್ವೈಷ್ಣ್ಯ—ಅಸೂಯೆಯಿಲ್ಲದ; ಸರ್ವಭೂತಾನಾಮ್—ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ; ಮೈತ್ರಃ—ಸೈಹಭಾವವುಳ್ಳ; ಕರುಣಃ—ಕರುಣೆಯುಳ್ಳ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಚ—ಕೂಡ; ನಿರ್ಮಮಃ—ಒಡತನದ ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದ; ನಿರಹಂಕಾರಃ—ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲದ; ಸಮ—ಸಮನಾದ; ದುಃಖ—ದುಃಖದಲ್ಲಿ; ಸುಖಃ—ಸುಖದಲ್ಲಿ; ಕ್ಷಮೀ—ಕ್ಷಮಾಗುಣ ಉಳ್ಳ; ಸಸ್ತುಷ್ಯಃ—ತೃಪ್ತನಾದ; ಸತತಮ್—ಯಾವಾಗಲೂ; ಯೋಗೀ—ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ; ಯತ ಆತ್ಮಾ—ಆತ್ಮ ಸಂಯಮಿಯಾದ; ದೃಢ ನಿಶ್ಚಯಃ—ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರವುಳ್ಳ; ಮಯಿ—ನನ್ನಲ್ಲಿ; ಅರ್ಪಿತ—ತೊಡಗಿಸಿದ; ಮನಃ—ಮನಸ್ಸು; ಬುದ್ಧಿಃ—ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ; ಯಃ—ಯಾವ; ಮತ್ ಭಕ್ತಃ—ನನ್ನ ಭಕ್ತನು; ಸಃ—ಅವನು; ಮೇ—ನನಗೆ; ಪ್ರಿಯಃ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು.

ಅನುವಾದ

ಯಾರಿಗೆ ಅಸೂಯೆ ಇಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನೋ, ತಾನು ಒಡೆಯನೆಂಬ ಭಾವನೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಿರಹಂಕಾರನೋ, ಸುಖ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಚಿತ್ತನೋ, ಕ್ಷಮಾಶೀಲನೋ, ಸದಾತ್ಯಪ್ತನೋ, ಸಂತುಷ್ಟನೋ, ಆತ್ಮಸಂಯಮಿಯೋ, ದೃಢಚಿತ್ತದಿಂದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನೋ, ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರಿಯನಾದವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಪ್ರಭುವು ಈ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನು ಯಾವುದೇ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಯಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅಸೂಯೆ ಇಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಶತ್ರುವಿನ ಶತ್ರುವೂ ಅಲ್ಲ; "ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೇ ಈ ಮನುಷ್ಯನು ನನ್ನ ಶತ್ರುವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಅನುಭವಿಸುವುದೇ ಉತ್ತಮ" ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ, (10.14.8) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ — **ತತ್ ತೇನುಕಂಪಾಂ ಸುಸಮೀಕ್ಷಮಾಣೋ ಭುಂಜಾನ ವಿವಾತ್ಯ ಕೃತಂ ವಿಪಾಕಮ್** — ಭಕ್ತನು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಅದು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಭಗವಂತನ ಕರುಣೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. "ನಾನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಈಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೂ ಬಹುವಾಗಿ ನಾನು ಸಂಕಟಪಡಬೇಕು. ನನಗೆ ಆಗಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷೆ ಎಲ್ಲ ಆಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಕರುಣೆಯೇ ಕಾರಣ. ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ದಯೆಯಿಂದ ನನಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ" — ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟೇ ಸಂಕಟಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಶಾಂತನಾಗಿ, ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ, ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತನು ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ — ಶತ್ರುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ದಯೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. **ನಿರ್ಮಮ** ಎಂದರೆ ಭಕ್ತನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನೋವು ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ತಾನು ದೇಹವಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. ದೇಹದೊಡನೆ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಅಹಂಕಾರದ

ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಚಿತ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಸಹಿಷ್ಣುವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಲಭ್ಯವಾದುದರಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಏನನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಲು ಅವನು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಪರಿಪೂರ್ಣಯೋಗಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಗುರುವು ನೀಡಿದ ಆದೇಶಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಷ್ಠನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯಮವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ದೃಢಚಿತ್ತದವನು. ಹುಸಿವಾದಗಳು ಅವನ ಮೇಲೆ ಯಾವುದೇ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಲಾರವು. ಏಕೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ನಿಶ್ಚಲ ದೃಢತೆಯಿಂದ ಯಾರೂ ಅವನನ್ನು ಕದಲಿಸಲಾರರು. ಕೃಷ್ಣನೇ ಶಾಶ್ವತ ಪ್ರಭು ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿವಿದೆ; ಆದುದರಿಂದ ಯಾರೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಲಕಲಾರರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಹತೆಗಳಿಂದ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಮಟ್ಟ ಬಹು ವಿರಳ ಎನ್ನುವುದು ನಿಜ. ಆದರೆ ಭಕ್ತನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದರಿಂದ ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಇಂತಹ ಭಕ್ತನು ತನಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದವನು ಎಂದು ಪ್ರಭುವು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಆತನು ನಡೆಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಭುವು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 15

ಯಸ್ಮಾನ್ನೋದ್ವಿಜತೇ ಲೋಕೋ ಲೋಕಾನೋದ್ವಿಜತೇ ಚ ಯಃ |

ಹರ್ಷಾಮರ್ಷಭಯೋದ್ವೇಗೈರ್ಮುಕ್ತೋ ಯಃ ಸ ಚ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ ||೧೫||

ಯಸ್ಮಾತ್—ಯಾರಿಂದ; ನ ಉದ್ವಿಜತೇ—ಕ್ಷೋಭೆಗೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಲೋಕಃ—ಜನರು; ಲೋಕಾತ್—ಜನರಿಂದ; ನ ಉದ್ವಿಜತೇ—ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಚ—ಕೂಡ; ಯಃ—ಯಾರು; ಹರ್ಷ—ಸಂತೋಷ; ಅಮರ್ಷ—ದುಃಖ; ಭಯ—ಹೆದರಿಕೆ; ಉದ್ವೇಗೈಃ—ಉದ್ವೇಗಗಳಿಂದ; ಮುಕ್ತಃ—ಮುಕ್ತನಾದವನು; ಯಃ—ಯಾರೋ; ಸಃ—ಅವನು; ಚ—ಕೂಡಾ; ಮೇ—ನನಗೆ; ಪ್ರಿಯಃ—ಬಹು ಪ್ರಿಯನು.

ಅನುವಾದ

ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಯಾರೂ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಮತ್ತು ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಯಾರಿಂದಲೂ ಉದ್ವೇಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಸುಖ ಮತ್ತು ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಭಯ ಮತ್ತು ಆತಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಚಿತ್ತನಾಗಿರುತ್ತಾನೋ ಆತನು ನನಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭಕ್ತನ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಇಂತಹ ಭಕ್ತನಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಕಷ್ಟ, ಆತಂಕ, ಭಯ ಅಥವಾ ಅತ್ಯಪ್ಪಿ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನು ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ

ದಯೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಇತರರಿಗೆ ಆತಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ಅವನು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇತರರು ಭಕ್ತನಿಗೆ ಆತಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಆತನು ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊರಗಿನ ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೋಭೆಯಿಂದ ಅವನು ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧನಾಗದಿರುವಂತೆ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಕೃಪೆಯೇ ಕಾರಣ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ, ಭಕ್ತನು ಸದಾ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯನಾಗಿದ್ದು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಂತಹ ಐಹಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ವಿಚಲಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸ್ವಭಾವದ ಮನುಷ್ಯನ ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗೆ ಮತ್ತು ದೇಹಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ದೊರೆತಾಗ ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರರಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗೆ ಏನೋ ದೊರೆತಿದೆ, ತನಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವನಿಗೆ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ, ಅಸೂಯೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಭಯದ ಮನಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಏನನ್ನಾದರೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗತ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದಾಗ ಬೇಸರ ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೋಭೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿದ ಭಕ್ತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದವನು.

ಶ್ಲೋಕ - 16

ಅನಪೇಕ್ಷಃ ಶುಚಿದರ್ಶ್ನ ಉದಾಸೀನೋ ಗತವ್ಯಥಃ |

ಸರ್ವಾರಮ್ಭಪರಿತ್ಯಾಗೀ ಯೋ ಮದ್ಭಕ್ತಃ ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ ||೧೬||

ಅನಪೇಕ್ಷಃ—ತಟಸ್ಥನು; ಶುಚಿಃ—ಶುದ್ಧನು; ದರ್ಶ್ನಃ—ಪರಿಣತನು; ಉದಾಸೀನಃ—ಉದಾಸೀನನು; ಗತವ್ಯಥಃ—ಸಕಲ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನು; ಸರ್ವ ಆರಮ್ಭ—ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ; ಪರಿತ್ಯಾಗೀ—ತ್ಯಾಗಿಯು; ಯಃ—ಯಾರೋ; ಮತ್ ಭಕ್ತಃ—ನನ್ನ ಭಕ್ತನು; ಸಃ—ಅವನು; ಮೇ—ನನಗೆ; ಪ್ರಿಯಃ—ಬಹಳ ಪ್ರಿಯನು.

ಅನುವಾದ

ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಡೆಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸದಿರುವ, ಪರಿಶುದ್ಧನಾದ, ದಕ್ಷನಾದ, ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲದ, ಎಲ್ಲ ನೋವುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ, ಯಾವ ಫಲಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಶ್ರಮಪಡದ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭಕ್ತನಿಗೆ ಹಣವನ್ನು ನೀಡಲು ಯಾರಾದರೂ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವನು ಹಣಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಪಡಬಾರದು. ಪರಮೋತ್ತಮನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ತಾನಾಗಿಯೇ ಹಣವು ಒದಗಿ ಬಂದರೆ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕದಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಹಜವಾಗಿ ಭಕ್ತನು ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡು ಬಾರಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಗಾಗಿ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಬೇಗನೆ ಎಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅವನು ಸಹಜವಾಗಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಶುಚಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಭಕ್ತನು ಯಾವಾಗಲೂ ದಕ್ಷ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಬದುಕಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ತಿರುಳು ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ನಂಬಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತನು ಯಾರ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಆತ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ನೋವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಉಪಾಧಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತ; ದೇಹ ಬರಿಯ ಉಪಾಧಿಯಷ್ಟೇ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು, ಆದುದರಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ನೋವಾದರೂ ಅವನು ಮುಕ್ತ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದೇನನ್ನೂ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಕ್ತಿ ಅಗತ್ಯ; ಹೀಗೆ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು ತನ್ನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಮುನ್ನಡೆಗೆ ನೆರವಾಗಿ ತನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಆಗದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಇಂತಹ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಭುವಿಗಾಗಿ ಅವನು ಒಂದು ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಬಹುದು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಆತಂಕವನ್ನು ಪಡಬಹುದು; ಆದರೆ ತನ್ನ ನೆಂಟರಿಗಾಗಿ ಅವನು ದೊಡ್ಡ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 17

ಯೋ ನ ಹೃಷ್ಯತಿ ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ ನ ಶೋಚತಿ ನ ಕಾನ್ಷತಿ |

ಶುಭಾಶುಭಪರಿತ್ಯಾಗೀ ಭಕ್ತಿಮಾನ್ ಯಃ ಸ ಮೇ ಪ್ರಿಯಃ ||೧೭||

ಯಃ—ಯಾರು; ನ ಹೃಷ್ಯತಿ—ಸಂತೋಷಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ; ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ—ದುಃಖಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ; ನ ಶೋಚತಿ—ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ; ನ ಕಾನ್ಷತಿ—ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ; ಶುಭ—ಶುಭಕರವಾದ; ಅಶುಭ—ಅಶುಭಕರವಾದವುಗಳನ್ನೂ; ಪರಿತ್ಯಾಗೀ—ಪರಿತ್ಯಜಿಸುವ; ಭಕ್ತಿಮಾನ್—ಭಕ್ತನು; ಯಃ—ಯಾರೋ; ಸಃ—ಅವನು; ಮೇ—ನನಗೆ; ಪ್ರಿಯಃ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನು.

ಅನುವಾದ

ಯಾರು ಹರ್ಷಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ದುಃಖಪಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಶುಭಾಶುಭಗಳನ್ನು ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಂತಹ ಭಕ್ತನು ನನಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭಕ್ತನಾದವನಿಗೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಲಾಭದಿಂದ ಹರ್ಷವಿಲ್ಲ; ನಷ್ಟದಿಂದ ದುಃಖವಿಲ್ಲ. ಮಗನನ್ನೋ ಶಿಷ್ಯನನ್ನೋ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಲವಾದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ ದುಃಖವಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡರೆ ಆತನು ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ತಾನು ಬಯಸಿದ್ದನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಂಕಟವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಶುಭಾಶುಭಗಳು, ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳು ಎದುರಾದಾಗ ಅವನು ಅವನ್ನು ಮೀರುತ್ತಾನೆ. ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಅಪಾಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಎನ್ನುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಭಕ್ತನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದವನು.

ಶ್ಲೋಕ 18-19

ಸಮಃ ಶತ್ರು ಚ ಮಿತ್ರೇ ಚ ತಥಾ ಮಾನಾಪಮಾನಯೋಃ |

ಶೀತೋಷ್ಣ ಸುಖದುಃಖೇಷು ಸಮಃ ಸನ್ ಸವಿವರ್ಜಿತಃ ||೧೮||

ತುಲ್ಯನಿನ್ದಾಸ್ತು ತಿರ್ಮೋನೀ ಸನ್ತುಷ್ಟೋ ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್ |

ಅನಿಕೇತಃ ಸ್ಥಿರಮತಿರ್ಭಕ್ತಿಮಾನ್ಮೇ ಪ್ರಿಯೋ ನರಃ ||೧೯||

ಸಮಃ—ಸಮಾನನು; ಶತ್ರು—ವೈರಿಗೆ; ಚ—ಕೂಡ; ಮಿತ್ರೇ—ಸ್ನೇಹಿತನಿಗೆ; ಚ—ಕೂಡ; ತಥಾ — ಹಾಗೆಯೇ; ಮಾನ—ಗೌರವ; ಅಪಮಾನಯೋಃ—ಅಗೌರವಗಳಲ್ಲಿ; ಶೀತ—ಶೈತ್ಯ; ಉಷ್ಣ — ಉಷ್ಣ; ಸುಖ—ಸಂತೋಷ; ದುಃಖೇಷು—ಮತ್ತು ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ; ಸಮಃ—ಸಮಚಿತ್ತನು; ಸನ್ ಸವಿವರ್ಜಿತಃ —ಸಕಲ ಸಹವಾಸಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನು; ತುಲ್ಯ—ಸಮಾನನು; ನಿನ್ದಾ—ನಿಂದೆ; ಸ್ತುತಿಃ—ಮತ್ತು ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ; ಮೌನೀ—ಮೌನವಾಗಿರುವವನು; ಸನ್ತುಷ್ಟಃ—ತೃಪ್ತನು; ಯೇನ ಕೇನಚಿತ್—ಯಾವುದರಿಂದಲೂ; ಅನಿಕೇತಃ—ನಿವಾಸವಿಲ್ಲದವನು; ಸ್ಥಿರ—ದೃಢವಾದ; ಮತಿಃ—ನಿರ್ಧಾರವುಳ್ಳವನು; ಭಕ್ತಿಮಾನ್—ಭಕ್ತಿನಿರತನು; ಮೇ—ನನಗೆ; ಪ್ರಿಯಃ—ಪ್ರಿಯನಾದ; ನರಃ—ಮನುಷ್ಯನು.

ಅನುವಾದ

ಮಿತ್ರರು ಶತ್ರುಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುವವನೂ, ಮಾನಾಪಮಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಶೀತೋಷ್ಣಗಳಲ್ಲಿ, ಕೀರ್ತಿ ಅಪಕೀರ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಚಿತ್ತನಾಗಿರುವವನೂ, ಕಲ್ಮಷವನ್ನಂಟುಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಸಹವಾಸಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನೂ, ಸದಾ ಮೌನಿಯಾಗಿದ್ದು ಅಲ್ಪ ತೃಪ್ತನೂ, ವಾಸಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದವನೂ, ಸ್ಥಿರಮತಿಯೂ, ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನೂ ಆದವನು ನನಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯನಾದವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭಕ್ತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಟ್ಟ ಸಹವಾಸದಿಂದ ದೂರ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಜನ ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ತೆಗಳುತ್ತಾರೆ. ಮನುಷ್ಯ ಸವಜದ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹಾಗೆ. ಆದರೆ ಭಕ್ತನು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೃತಕವಾದ ಕೀರ್ತಿ ಅಪಕೀರ್ತಿ, ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಬಹು ತಾಳ್ಮೆ. ಆತನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇನೂ ಮಾತನಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಆದುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಮೌನಿ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಮೌನಿ ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಮಾತನಾಡಲೇಬಾರದು ಎಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ; ಮೌನಿ ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯ ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಬಾರದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಮಾತನಾಡಬೇಕು; ಭಕ್ತನ ಬಹು ಮುಖ್ಯ ಮಾತೆಂದರೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿಗಾಗಿ. ಎಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತನು ಸಂತೋಷವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಮ್ಮೆ ಬಹು ರುಚಿಯಾದ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳು ದೊರೆಯಬಹುದು; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೊರೆಯದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವನು ತೃಪ್ತನೇ. ವಾಸಸ್ಥಳದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಆತ ಗಮನ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಆತ ಒಂದು ಮರದ ಕೆಳಗೆ ವಾಸಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅರಮನೆಯಂತಹ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಬಹುದು; ಅವನಿಗೆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲ. ಆತನನ್ನು ಸ್ಥಿರ ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನು

ಸಂಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲ. ಭಕ್ತನ ಅರ್ಹತೆಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿನ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಭಕ್ತನು ಈ ಎಲ್ಲ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವುದು. ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನಾಗಲಾರ. **ಹರಾವಭಕ್ತಸ್ಯ ಕುತೋ ಮಹದ್‌ಗುಣಾಃ** ಭಕ್ತನಲ್ಲದವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಅರ್ಹತೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತನೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವನು ಒಳ್ಳೆಯ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಇವು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವನು ಆ ಅರ್ಹತೆಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 20

ಯೇ ತು ಧರ್ಮಾಮೃತಮಿದಂ ಯಥೋಕ್ತಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ |

ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾ ಮತ್ಪರಮಾ ಭಕ್ತಾಸ್ತೇಽತೀವ ಮೇ ಪ್ರಿಯಾಃ ||೨೦||

ಯೇ—ಯಾರು; ತು—ಆದರೆ; ಧರ್ಮ—ಧರ್ಮದ; ಅಮೃತಮ್—ಅಮೃತವನ್ನು; ಇದಮ್—ಈ; ಯಥಾ—ಹಾಗೆಯೇ; ಉಕ್ತಮ್—ಹೇಳಲಾದ; ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ—ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರತರಾಗುವ; ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾಃ—ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ; ಮತ್ ಪರಮಾಃ—ನನ್ನನ್ನು ಪರಮ ಪ್ರಭುವೆಂದು, ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ; ಭಕ್ತಾಃ—ಭಕ್ತರೋ; ತೇ—ಅವರು; ಅತೀವ—ತುಂಬಾ; ಮೇ—ನನಗೆ; ಪ್ರಿಯಾಃ—ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರು.

ಅನುವಾದ

ಯಾರು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಈ ಅಮೃತಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನೇ ಪರಮ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರು ನನಗೆ ಬಹು ಬಹು ಪ್ರಿಯರು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೆ — ಮಯ್ಯಾವೇಶ್ಯ ಮನೋ ಯೇ ಮಾಮ್ ("ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸಿ") ಎಂಬಲ್ಲಿಂದ ಯೇ ತು ಧರ್ಮಾಮೃತಮಿದಮ್ (ನಿತ್ಯ ನಿರತತೆಯ ಈ ಧರ್ಮ) ವರೆಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವು ಆತನ ಬಳಿಸಾರಲು ಬೇಕಾದ ಅಲೌಕಿಕ ಸೇವೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರನ್ನು ಅವನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು — ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಉತ್ತಮ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಎತ್ತಿದ; ಪ್ರಭುವು ಅವನಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟನೆಂದರೆ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು

ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಯೋಗ್ಯ ಗುರುವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಉಪದೇಶ ಕೇಳಿ, ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮಾಡಿ, ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ನಿಯಂತ್ರಕ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಭುವಿನ ದಿವ್ಯಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿದೆ ಮತ್ತು ಆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯೊಂದೇ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಗ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ, ಪರಮ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯದ ನಿರಾಕಾರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದೆ. ಎಂದರೆ, ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನ ಸಹವಾಸವು ದೊರೆಯುವವರೆಗೆ ನಿರಾಕಾರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಸಹಾಯಕವಾಗಬಹುದು. ಪರಮ ಸತ್ಯದ ನಿರಾಕಾರ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಮತ್ತು ಚೇತನ ಹಾಗೂ ಜಡವಸ್ತುವನ್ನು ಅರಿಯಲು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತನ ಸಹವಾಸವು ದೊರೆಯುವವರೆಗೆ ಇದು ಅಗತ್ಯ. ಸುದೈವದಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ, ಪರಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಲು ಮನುಷ್ಯನು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರೆ ಆತನು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚೆಯಾಗಿ ಉತ್ತಮಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಮಧ್ಯದ ಆರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯು ಇನ್ನೂ ಹಿತಕರ. ದೇಹ ಆತ್ಮಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟಿಗಿರಿಸಲು ಮನುಷ್ಯ ಯೋಚಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ತಂತಾನೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ "ಭಕ್ತಿಸೇವೆ" ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಕ್ತಿವೇದಾಂತ ಭಾವಾರ್ಥವು ಮುಗಿಯಿತು.